

УДК 378.018.43

**ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ ЯК
ПРЕДМЕТ ЕКСПЕРТИЗИ**

Артем Завітренко

Науковий керівник: доктор іст. наук, професор Ріжняк Р.Я.

*Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький, Україна*

У статті розкрита проблема проведення експертизи особливостей організації дистанційного навчання в закладі загальної середньої освіти в умовах воєнної загрози. У роботі проілюстрована методологія моніторингового дослідження, що використовувалася управлінням Державної служби якості освіти в Кіровоградській області та проаналізовані результати такого моніторингу в одній з шкіл області.

Ключові слова: експертиза, моніторинг, дистанційне навчання, заклад загальної середньої освіти, освітній процес.

**ORGANIZATION OF DISTANCE EDUCATION IN AN EDUCATIONAL
INSTITUTION AS A SUBJECT OF EXAMINATION**

Artem Zavitrenko

Scientific supervisor: Doctor of Historical Sciences, Professor Rizhniak R.Ya.

*The Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University,
Kropyvnytsky, Ukraine*

The article reveals the problem of conducting an examination of the peculiarities of the organization of distance learning in an institution of general secondary education in the conditions of a military threat. The work illustrates the monitoring research methodology used by the State Education Quality Service in the Kirovohrad region and analyzes the results of such monitoring in one of the schools in the region.

Key words: examination, monitoring, distance learning, institution of general secondary education, educational process.

Постановка проблеми. Глобальна пандемія та війна в Україні внесли серйозні поправки в суспільне життя, суттєво змінивши освітній процес. Запровадження навчання з використанням технологій дистанційного навчання актуалізувало низку проблем, пов'язаних перш за все з якістю освітнього процесу та якістю самої освіти. Суспільна думка збігається з думкою освітніх експертів у тому, що внаслідок запровадження дистанційного навчання в учнів

та учениць спостерігається уповільнення розвитку емоційного та соціального інтелекту. Цей факт погано позначається на успіхах у навчанні, сприяє розвитку тривожності, депресії та відсутності інтересу до навчання. Викладачам при цьому складніше приділяти персональну увагу учням, оцінити їхню підготовку та рівень знань, надавати індивідуальну допомогу. Частина освітніх завдань лягає на плечі батьків. Разом з тим у школярів не завжди є необхідне матеріальне забезпечення для навчання – персональний комп'ютер, планшет, смартфон, під'єднання до мережі Інтернет. Усе це впливає на якість освіти.

Моніторинг організації освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти України та проведення експертизи його результатів дасть можливість провести оцінку освітніх втрат освітнього процесу, що проводиться в умовах воєнних загроз. Саме тому ми вирішили провести аналіз експертних висновків особливостей організації дистанційного навчання в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти.

Аналіз досліджень і публікацій. Експертну діяльність теоретично вивчали різні автори. До науково-практичних висновків щодо особливостей, видів та алгоритмів проведення експертизи долучалися В.В. Докучаєва [2], Г.В. Єльнікова [3], Т.М. Канівець [4], І.П. Маноха [6], О.І. Марамаза [7; 8], Л.М. Петренко [9], які вивчали структуру експертної діяльності, її цільову спрямованість, функції експертизи. З іншого боку теоретичні розробки українських вчених (В.Ю. Бикова [1], В.М. Кухаренка [5] та ін.) щодо особливостей побудови української моделі дистанційного навчання стимулювали розвиток та створення різними державними структурами прийняття рішень щодо нормативного забезпечення організації дистанційної форми навчання в закладах загальної середньої освіти України. Організація цих наукових пошуків з одного боку й унормування на законодавчому рівні експертних процедур та дистанційної форми організації освітнього процесу в закладах освіти з другого боку уможливили порівняно швидкий розвиток цих

процесів в українській освіті. Це проявилось в досить швидкому та якісному пристосуванню української освіти до складних умов функціонування в час воєнної загрози. Крім цього, слід відзначити досить серйозний рівень розробки експертних процедур для освітнього процесу закладів дошкільної, позашкільної освіти та закладів загальної середньої освіти Державною службою якості України. Ці процеси уможливили проведення згаданою структурою серії моніторингових досліджень щодо якості організації дистанційного навчання в закладах освіти.

Метою статті є формування рекомендацій для закладу освіти за результатами проведення експертизи результатів моніторингового дослідження особливостей організації дистанційного навчання в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу. Управління Державної служби якості освіти у Кіровоградській області з 24 лютого по 31 березня 2023 року здійснено вивчення питання якості освітньої діяльності – організації дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти Кіровоградської області в умовах воєнного стану. Як магістрант-практикант я був залучений до проведення заходів моніторингу у Ліцеї Новгородківської селищної ради Кропивницького району.

Моніторинг проводився шляхом анонімного вибіркового онлайн опитування з використанням Google-форм (учнів старшої школи, учителів, батьків, директорів, а також через організацію фокус-груп, спостереження за навчальними заняттями).

Використовувалися такі форми проведення моніторингу: індивідуальна, письмова, опосередкована.

Моніторинг був проведений у вигляді опитування – анкетування учнів старшої школи, батьків або законних представників учнів (початкова школа, базова й старша школи), педагогічних працівників (початкова школа, базова й

старша школи), керівників закладів освіти, фокус-група з педагогами (базова та старша школи з різних освітніх галузей).

Основні етапи проведення моніторингу були заплановані так:

1. Розроблення інструментарію проведення моніторингу.
2. Апробація інструментарію моніторингу.
3. Створення статистичної вибірки дослідження.
4. Отримання погодження від керівників шкіл на участь у моніторингу.
5. Організація проведення онлайн опитування суб'єктів моніторингу.
6. Проведення роботи з фокус-групами.
7. Аналіз, систематизація та узагальнення результатів моніторингового дослідження.
8. Підготовка й оприлюднення звітних документів за результатами моніторингу.
9. Оприлюднення рекомендацій за результатами моніторингового дослідження.

Під час проведення моніторингу були застосовані такі інструменти: «Анкета учнів», «Анкета батьків», «Анкета педагогічних працівників», «Анкета керівника закладу освіти», «Інструкція для фокус-групового дослідження», «Форма спостереження за навчальним заняттям».

Суб'єктом моніторингу виступало управління Державної служби якості освіти в Кіровоградській області. Для забезпечення проведення моніторингу управління Державної служби якості освіти отримує згоду закладів освіти на проведення дослідження. Результати моніторингу визначалися виключно через опрацювання анкет учнів та учениць, батьків або законних представників учнів та учениць, педагогів, керівників.

Моніторинговою групою відвідано 24 уроки за допомогою дистанційних технологій та проведено анонімне онлайн-опитування. В опитуванні щодо організації дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти взяли

участь 35 осіб: з них – 11 педагогічних працівників, 16 учнів 9–11 класів та 8 батьків здобувачів освіти 1-11 класів закладу загальної середньої освіти.

За результатами опитування встановлено, що освітній процес у закладі загальної середньої освіти селища Новгородка, де здійснювалось вивчення, організовано в залежності від можливості створення для здобувачів освіти належних і безпечних умов для навчання.

З інтерв'ювання керівника закладу загальної середньої освіти з'ясовано, що укриття облаштовано переважно з наявним актом оцінки стану готовності захисних споруд, проте причиною організації змішаного навчання є те, що фактична кількість учнів, які навчаються в закладі, перевищує проєктну потужність сховища.

Варто зазначити, що причиною організації дистанційного навчання в закладі загальної середньої освіти є рішення педагогічної ради, рішення загальношкільних батьківських зборів закладу загальної середньої освіти (протокол педагогічної ради, відповідні накази на виконання її рішень, протоколи батьківських зборів); заяви батьків, діти яких перебувають за кордоном.

За результатами інтерв'ювання з'ясовано, що доступом до мережі Інтернет заклад загальної середньої освіти забезпечений, у закладі наявні по кілька точок бездротової мережі Wi-Fi.

Педагогічні працівники не завжди мають можливість провести повноцінні онлайн-уроки через сигнали «Повітряна тривога». У такому випадку адміністрацією коригуються розклад і час проведення занять. Через перебої зі світлом, інтернет-зв'язком частина уроків проводиться в асинхронному режимі. Здобувачі освіти, які знаходяться за межами України, не завжди вчасно можуть приєднатися до відеоуроків, але виконують завдання, що педагоги розміщують на платформі Google Classroom та мають можливість отримати індивідуальні консультації від учителів.

У закладі, за потреби, учням надається можливість працювати в школі в комп'ютерному кабінеті.

Адміністрація Ліцею Новгородківської селищної ради Кропивницького району Кіровоградської області зазначила серед викликів часті повітряні тривоги з перериванням навчального процесу. З метою усунення негативних наслідків педагоги закладу здійснюють конструювання уроків з відеосупроводом в Google Класі в асинхронному режимі, оптимізацію та корегування календарно-тематичних планів для надолуження навчального матеріалу. Також керівником було зазначено про випадки порушення академічної доброчесності. У закладі було розроблено Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу Ліцею, яке схвалене рішенням педагогічної ради та введено в дію наказом директора Ліцею. Положення доведено до відома учнівських та батьківських колективів.

При онлайн-опитуванні учнів з'ясовано, що основними труднощами при дистанційному навчанні є низька швидкість інтернету – відповіли 48% респондентів, перебої зі світлом – 35% осіб.

Серед негативних тенденцій щодо організації дистанційного навчання керівник закладу вказав на такі:

- відсутність у частини учнів необхідної кількості ноутбуків, комп'ютерів, телефонів або планшетів для повноцінного дистанційного навчання, особливо, коли в родині 2 і більше дітей;
- нестабільний доступ до мережі Інтернет під час повітряних тривог, перебої зі світлом.

Серед позитивних тенденцій слід зазначити, що у закладі наявні сучасні засоби навчання, учителі забезпечені ноутбуками або хромбуками для здійснення дистанційного навчання, у кабінетах інтерактивні панелі, доступ до мережі Інтернет у кожному кабінеті, графічні планшети для ведення дистанційних уроків природничо-математичного циклу.

Учителі, які взяли участь в опитуванні, у переважній більшості – 93% – зазначили, що дистанційне навчання організовано ефективно; 94% педагогів вважають, що ефективність дистанційного навчання залежить від технічного забезпечення освітнього процесу; 77% – від майстерності педагогів, що беруть участь у цьому процесі; 84% – від мотивації учня; 60% – від мотивації учителя; 64% – від використання ефективної комунікації.

За результатами опитування керівника закладу освіти з'ясовано, яким чином організовано освітній процес з використанням технологій дистанційного навчання в умовах воєнного стану. Виявилось, що в Ліцеї Новгородківської селищної ради використовують хмарні сервіси Google, зокрема застосунок Google Клас на Google Workspace for Education, Google Meet, Zoom, МійКлас, «Всеукраїнська школа онлайн», «На урок», «Всеосвіта» та інші платформи, дозволені для використання в освітньому процесі. Кожен педагог створив для учнів постійні покликання на приєднання до уроку, що сприяє кращій організації освітнього процесу. У цьому закладі активно працюють Google Класи, де розміщуються матеріали до уроку, завдання, здійснюється комунікація вчителя з учнями. Для тих учнів, у яких застарілі гаджети або низька потужність мережі Інтернет, додатково використовуються Viber, Telegram та інші доступні месенджери.

Керівник закладу зазначив, що Міністерство освіти і науки України, Державна служба якості освіти України постійно надають підтримку щодо організації освітнього процесу в умовах воєнного часу (онлайн консультації, нормативні документи на сайтах та сторінках у соціальних мережах).

В ході моніторингу особливостей здійснення освітнього процесу в Ліцеї Новгородківської селищної ради управлінням Державної служби якості освіти в Кіровоградській області були сформульовані проблеми, що виникли у закладі освіти в умовах воєнного стану під час організації дистанційного навчання:

а) в напрямку технічного забезпечення учасників освітнього процесу:

- часті відключення світла, проблеми з інтернет-зв'язком;
- відсутність навчальних ресурсів, що можуть повноцінно забезпечити формування знань учнів із навчальних предметів;
- недостатнє забезпечення технічними засобами навчання, обмежений доступ до комп'ютерної техніки вчителів та учнів (у багатодітних та малозабезпечених родинах);

б) в напрямку забезпечення психолого-педагогічного та методичного супроводу дистанційного навчання учнів:

- переривання освітнього процесу в результаті оголошення повітряної тривоги і неможливість закінчити роботу в синхронному режимі;
- висока психологічна та емоційна напруга учасників освітнього процесу через війну;
- недостатньо налагоджено комунікацію з батьками учнів, які проживають на даний момент за кордоном;
- відсутність контролю з боку батьків щодо дистанційного навчання дітей;
- виявлені складнощі з організацією контролю за дотриманням учнями академічної доброчесності під час виконання домашніх завдань;
- ненормований робочий день учителів (постійний зв'язок з батьками, учнями; перевірка робіт; підготовка завдань з інструкціями, що займає багато часу);

в) в напрямку дотримання санітарно-гігієнічних умов організації дистанційного навчання:

- велике навантаження на органи зору, як для вчителів, так і для учнів (перевантаження роботою за комп'ютером чи гаджетом).

Висновки. Управлінням Державної служби якості освіти в Кіровоградській області були сформульовані рекомендації щодо удосконалення організації дистанційного навчання для керівника закладу освіти.

1. Використовувати веб-сайт для комунікації всіх учасників освітнього процесу.
2. Залучати до навчання, забезпечувати технічною та психологічною підтримкою дітей з числа вільно переміщених осіб.
3. При плануванні та проведенні внутрішніх моніторингів якості освіти основний акцент спрямувати на систематичне відстеження результатів навчання кожного здобувача освіти з усіх предметів з метою надання індивідуальної підтримки в освітньому процесі.
4. При плануванні методичної роботи передбачити заходи для педагогічних працівників, зокрема навчання, семінари, круглі столи, майстер-класи щодо адаптації критеріїв оцінювання до умов роботи школи, навчального предмета, конкретних видів діяльності; вибору та/або розробки в якості інструментарію для оцінювання завдань на розвиток ключових компетентностей (кейси з описом практичної ситуації, вирішення якої потребує навчальних дій); взаємовідвідування уроків; моделювання фрагментів уроків щодо впровадження вчителями формульованого оцінювання.

Також управлінням Державної служби якості освіти в Кіровоградській області були сформульовані рекомендації для педагогічних працівників закладу освіти.

1. Розподіляти навантаження учнів відповідно до вікових норм.
2. Забезпечувати зворотній зв'язок з учнями та батьками.
3. Проводити роз'яснювальну роботу з батьками учнів щодо належного контролю за дистанційним навчанням їхніх дітей.

Література.

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти: Монографія. Київ, Атіка, 2008. 684 с.
2. Докучаєва В.В. Експертиза як метод прогностичної оцінки в процесі створення інноваційних педагогічних систем. *Вісник Дніпропетровського*

університету економіки та права імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». 2011. № 1. С. 27–32.

3. Єльнікова Г.В. Атестація загальноосвітніх навчальних закладів в Україні: передумови, зміст, експеримент: наук.-метод. посіб. Харків, Гімназія, 1999. 160 с.

4. Канівець Т.М. Основи педагогічного оцінювання: навч.-метод. посіб. Ніжин, Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. 102 с.

5. Кухаренко В.М. Дистанційне навчання: умови застосування. Дистанційний курс: Навчальний посібник: 3-є видання. В.М. Кухаренко, О.В. Рибалко, Н.Г. Сиротенко; за ред. В.М. Кухаренка. Харків, НТУ «ХП», Торсінг, 2002. 320 с.

6. Маноха І.П. Експертиза. Енциклопедія освіти. Гол. ред. В.Г. Кремень. Київ, Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

7. Мармаза О.І. Експертиза закладу освіти та його об'єктів у контексті кваліфікаційної роботи здобувача вищої освіти зі спеціальності «Менеджмент». *Управління школою.* 2020. 22–24. 55–69.

8. Мармаза О.І. Стратегічний менеджмент. Харків, Планета-Принт, 2015. 103 с.

9. Петренко Л.М. Педагогічна експертиза: технологія експертного оцінювання результатів навчальних досягнень учнів. Харків, Основа, 2007. 176 с.